

FEDRE MER FORNØYD ENN MØDRE – SYN PÅ OG BRUK AV FORELDREPENGEORDNINGEN

Av Lone Dahlin Arntsen

Denne artikkelen handler om foreldres syn på og bruk av foreldrepengeordningen, og særlig foreldrenes syn på fedrekvoten. Artikkelen er basert på resultater fra Foreldrepengeundersøkelsen som ble gjennomført sommeren 2021. Dette er tredje gang undersøkelsen blir gjennomført. Siden forrige undersøkelse i 2017 har det skjedd flere endringer i regelverket for foreldrepenger. Blant annet har foreldrepengeperiodens inndeling blitt endret. En større del enn tidligere er forbeholdt hver av foreldrene (mødrekvoten og fedrekvoten), mens delen til fri fordeling (fellesperioden) har blitt kortere.

Det er stor støtte til fedrekvoten og de aller fleste foreldre er positive til ordningen. Det er derimot stor forskjell i hvor fornøyde mødre og fedre er med fordelingen av perioden og fedrekvotens lengde. 3 av 4 mødre skulle ønske de kunne vært hjemme lenger og halvparten (52 %) synes fedrekvoten er for lang. At færre mødre enn fedre er fornøyde med fordelingen av permisjonen henger i stor grad sammen med at de ikke har mulighet til å være hjemme med lønnet permisjon like lenge som de ønsker. Fedre er derimot i mye større grad fornøyde. 61 prosent av fedrene sier at de er fornøyde med fordelingen, mot 24 prosent av mødrene.

De aller fleste fedre tar ut nøyaktig fedrekvotens lengde, uavhengig av om de har 100 eller 80 prosent dekningsgrad. 17 prosent tar ut mer enn fedrekvoten og 11 prosent tar ut mindre. Sammenlignet med 2017 er det nå flere som tar ut mindre enn kvoten, og færre som tar ut mer.

Innledning

Det er snart 30 år siden Norge som første land i verden innførte en egen kvote til far i foreldrepermisjonen. Ordningen ble raskt tatt i bruk, og de norske fedrene har i svært stor grad benyttet seg av de øremerkede ukene. Den norske fedrekvoten har vært, og er, blant de lengste i verden, og fedrekvotens lengde har hele veien vært normdannende for hvor mye foreldrepermisjon fedre har tatt ut (Bringedal og Lappegård 2012, Fougner 2012, Grambo og Myklebø 2008, Halrynjo og Kitterød 2016, NOU 2017:6). Ved innføringen i 1993 var fedrekvoten på fire uker, og siden den gang har ordningen blitt utvidet seks ganger og kortet ned én gang. I dag er fedrekvoten på 15 uker for foreldre med 100 prosent dekningsgrad og 19 uker for de med 80 prosent dekningsgrad.

Denne artikkelen handler om foreldres bruk av foreldrepengeperioden, og særlig foreldrenes syn på fedrekvoten. Fedrekvoten har vært under stadig debatt helt siden innføringen i 1993. Lengden på fedrekvoten er igjen et veldig aktuelt tema etter at foreldrepengeperiodens lengde ble delt i tre i 2018, og fem uker fra fellesperioden ble overført til fedrekvoten og fem uker til mødrekvoten.

Resultatene er basert på en spørreundersøkelse som ble gjennomført sommeren 2021 av Arbeids- og velferdsdirektoratet på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. Undersøkelsen har blitt gjennomført to ganger tidligere, en gang i 2017 og en gang i 2008. Fedrekvoten var da på henholdsvis ti og seks uker. Dette er første undersøkelse etter regelendringene i 2018. I artikkelen skal vi beskrive hvordan foreldrene opplever ordningen nå som mer av foreldrepengeperioden er overført til mor og far (mødrekvoten og fedrekvoten), og mindre av perioden er igjen til fri fordeling (fellesperioden). I tillegg skal vi se på hvor mye lønnet foreldrepermisjon fedrene tar.

Fedrekvoten som likestillingspolitisk virkemiddel

Innføringen av fedrekvoten hadde flere formål som kan oppsummeres i tre hovedbegrunnelser. Den skulle først og fremst styrke relasjonen mellom far og barn, og det ble vektlagt at barn har behov for omsorg fra far og at far har behov for å være sammen med barna

sine (St.meld. nr. 70, 1991-92, s.30). For det andre skulle fars rettigheter som omsorgsperson bli styrket, og for det tredje skulle fedrekvoten fungere som et virkemiddel for å fremme mer likestilling mellom kvinner og menn. Det å gjøre det mulig for far å kunne bidra mer i hverdagsomsorgen for de små barna var helt nødvendig for at mor kunne få muligheten til å delta på arbeidsmarkedet (St.meld. nr. 70, 1991-92, s.30). I perioden da fedrekvoten ble innført var barnehagedekningen lav, særlig for de minste barna. I 1993 var det bare 25 prosent av 1-2 åringene som hadde barnehageplass (SSB 2017), mens i 2021 var andelen 87 prosent (SSB 2021). Barnehageutbyggingen har vist seg å være spesielt viktig for bedringen av småbarnsmødres arbeidstilknytning (Cools mfl. 2015), også viktigere enn innføringen av fedrekvoten (Anderesen og Nix 2019).

Allerede fra 1978 kunne foreldre dele foreldrepermisjonen seg imellom, men det var svært få fedre som tok ut permisjon. I 1990 var det kun 1,5 prosent av fedrene som benyttet seg av foreldrepermisjon (St.meld. nr. 70, 1991-92, s.30). På dette tidspunktet ble den lave bruken forklart med at permisjonen var for kort¹, og det ble argumentert for at den måtte økes før man kunne innføre en egen kvote til far (St.meld. nr. 4, 1988-89, s.143). Før innføringen var det også fremmet et forslag om at far skulle få tre måneder dersom hele permisjonen var på ett år, og Mannsrolleutvalget foreslo allerede i 1991 en tredeling ved at far og mor skulle få seks måneder hver og seks måneder til fri fordeling av en permisjon på 18 måneder (NOU 1991:3).

Argumentene knyttet til likestilling og viktigheten av at far og barn får tid sammen er fortsatt sentrale argumenter for å beholde og ikke forkorte fedrekvoten. Den norske familiepolitikken søker i stor grad å støtte oppunder likestilt foreldreskap gjennom både yrkesdeltakelse og omsorg for begge foreldre. Fedrekvoten spesielt og foreldrepengeordningen generelt skal bidra til å gi mødre og fedre like muligheter til å opprettholde tilknytningen til arbeidslivet når de får barn,

¹ 28 uker ved 100 % dekningsgrad og 35 uker ved 80 % dekningsgrad (NOU 2017:6)

og bidra til at omsorgsoppgavene hjemme deles likt (NOU 2012:5, punkt 12.3).

Fedrekvoten som førende for fedres bruk av foreldrepermisjon

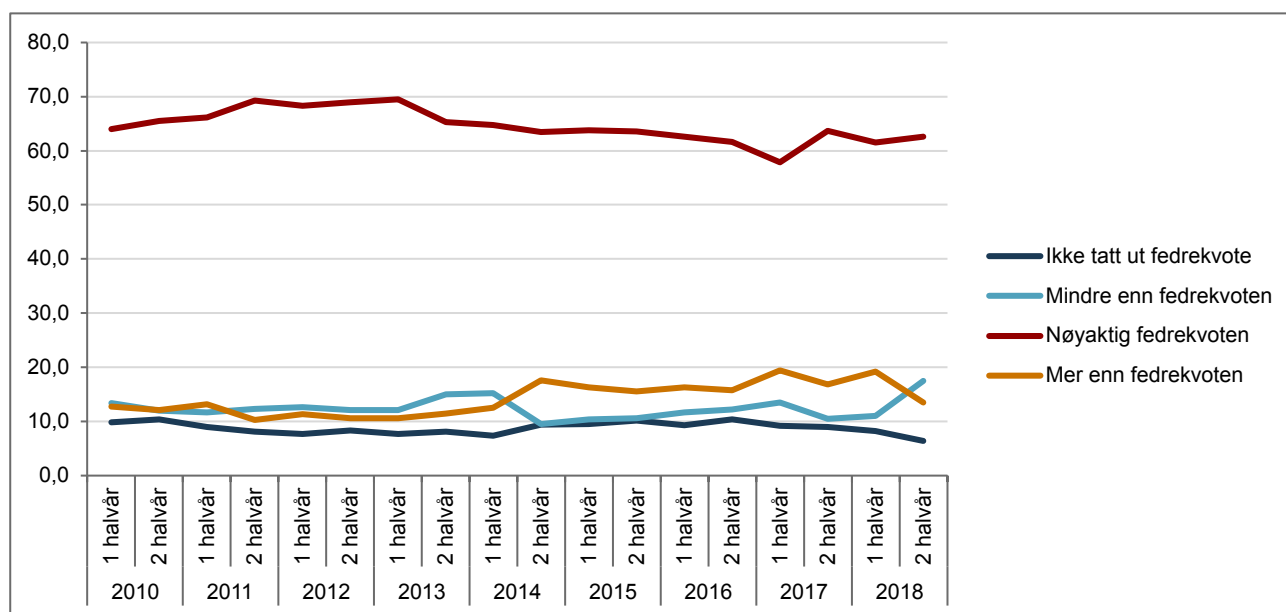
Helt siden innføringen av fedrekvoten har tendensen vært at fedre har tatt ut akkurat fedrekvotens lengde.² Uavhengig av hvor lang fedrekvoten er, er det til enhver tid en relativt jevn andel som tar ut nøyaktig fedrekvotens lengde (figur 1). Når fedrekvotens lengde endres, endrer fedre umiddelbart hvor mye permisjon de tar ut.

Det er flere ting som tyder på at fedrekvoten har ført til en endring i hvordan foreldre deler foreldrepermisjonen seg imellom. Da fedrekvoten økte fra 6 til 10 uker i 2009 var det flere fedre som tok ut foreldrepermisjon (Fougner 2012). Det var også flere fedre som tok ut mer enn fedrekvotens lengde da den ble redusert fra 14 til 10 uker i 2014, noe som kan tyde på at

det i den perioden fedrekvoten var på 14 uker (2013-2014) ble mer vanlig at også far er lenge borte fra jobb når man får barn.

Foreldrepengeperioden er delt inn i tre deler, en mødrekvote, en fedrekvote og en fellesdel. Vanligvis er det mor som tar ut hele fellesdelen, slik at mor tar ut 2/3 og far 1/3 av den totale perioden (Bakken 2022). Dersom en av foreldrene ikke tar ut hele eller deler av sin kvote, kan den ikke uten videre overføres til den andre forelderens og disse ukene vil dermed falle bort. Avhengig av når på året barnet er født vil det i mange tilfeller kunne oppstå et «omsorgsgap» i perioden mellom foreldrepengeperiodens slutt og oppstart i barnehage. I denne perioden vil foreldrene i de fleste tilfeller enten måtte ta ut ferie og/eller ulønnet permisjon (Bakken 2022), redusere sin stilling, eller få andre til å ta seg av barnet. Dersom en av foreldrene ikke tar ut hele eller deler av sin kvote vil foreldrepengeperioden avsluttes tidligere og dette gapet bli større.

Figur 1: Andel fedre etter hvor mye fedrekvote* de har tatt ut, fordelt på barnets fødselstidspunkt. Registerdata

*Fedrekvotens lengde endret seg fra 10 til 12 uker 2. halvår 2011, fra 12 til 14 uker i 2. halvår 2013, fra 14 til 10 uker i 2014 og 10 til 15 uker i 2. halvår 2018.

Kilde: NAV

² Se bl.a. Grambo og Myklebø (2008), Fougner (2012), NOU 2017:6, Bryghaug og Rudlende (2017) og Schou (2019)

Om foreldrepengeordningen

Foreldrepenger skal erstatte tapt inntekt ved fravær fra jobb i forbindelse med fødsel eller adopsjon. Ordningen er et viktig virkemiddel for likestilling mellom far og mor, ved at den legger til rette for å kombinere omsorgsarbeid med å være i arbeid for begge foreldre. Hvor mye hver av foreldrene får utbetalt beregnes ut fra egen inntekt. NAV kompensere for tapt årsinntekt opp til 6 G, men arbeidsgiver kan dekke utbetaling over dette.

For å ha rett på foreldrepenger er det tre vilkår man må oppfylle:

- Man må ha hatt pensjonsgivende inntekt i 6 av de 10 siste månedene før permisjonen begynner
- Man må ha en årsinntekt på minst 0,5 G
- Man må være medlem av folketrygden.

Siden 2013 har lengden på foreldrepengeperioden vært 49 uker for de som velger 100 prosent dekningsgrad (inntektskompensasjon) og 59 uker for de som velger 80 prosent dekningsgrad. Begge foreldre må ha samme dekningsgrad.

Tre uker før og seks uker etter termin er forbeholdt mor. Det er ikke aktivitetskrav for mor når far tar ut fedrekvoten, men dersom far skal benytte seg av fellesdelen er det et krav at mor enten er i arbeid, tar utdanning på heltid, er for syk til å ta seg barnet, deltar i kvalifiseringsprogrammet eller introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere.

I 2018 og 2019 ble foreldrepengeperioden delt i tre like store deler. 1. juli 2018 økte mødre- og fedrekvoten fra 10 til 15 uker for de med 100 prosent dekningsgrad. Fellesdelen ble redusert tilsvarende, fra 26 til 16 uker. 1. januar 2019 ble perioden tredelt for de med 80 prosent dekningsgrad da mødre- og fedrekvoten økte fra 15 til 19 uker og fellesdelen redusert fra 26 til 18 uker.

Mødrekvoten ble innført i 2013. Innføringen hadde liten praktisk betydning, da mødre stort sett benytter sine uker i tillegg til fellesperioden, men ble gjort for å signalisere at fellesperioden kan deles fritt (Prop 64 L (2011-2012)).

Tabell 1. Utvikling i lengden på foreldrepengeperioden, antall uker.

	Fedrekvote	Mødrekvote	Fellesdel		Total lengde	
			100 %	80 %	100 %	80 %
1993	4	3+6	29	39	42	52
2005	5	3+6	29	39	43	53
2006	6	3+6	29	39	44	54
2009	10	3+6	27	37	46	56
2011	12	3+6	26	36	47	57
2013	14	3+14	18	28	49	59
2014	10	3+10	26	36	49	59
2018	15	3+15	16	26	49	59
2019	15/19*	3+15/3+19*	16	18	49	59

*Kvotene var uavhengig av dekningsgrad fram til tredelingen også ble gjeldende for foreldre med 80 prosent dekningsgrad 1.januar 2019

Kilde: NAV

For eksempel vil foreldre med 100 prosent dekningsgrad, som har en permisjonslengde på 49 uker, ha 46 uker foreldrepermisjon etter fødsel dersom barnet blir født til termin. Det tilsvarer omtrent 11 måneder. Dersom en av foreldrene ikke tar ut sin kvote blir foreldrepermisjonen 15 uker kortere, og den totale lengden på den betalte permisjonen blir 31 uker, eller omtrent 7 måneder. Det vil ha store praktiske betydninger for en familie om den lønnete foreldrepermisjonen skulle bli fire måneder kortere dersom en av foreldrene ikke tar ut sin del av foreldrepengeperioden og den heller ikke kan overføres til den andre forelder.

Hvilken måned barnet er født påvirker også i stor grad hvor lang tid det er mellom slutten av den lønnete foreldrepermisjonen og når barnet har krav på plass i barnehagen. Dette påvirker igjen hvorvidt foreldrene tar ut ulønnet permisjon eller ikke (Bakken 2022) og mottak av kontantstøtte (Arntsen mfl. 2019).

Aldri før har det vært flere fedre som tar ut foreldrepenger enn nå. NAVs registerdata viser at blant fedre

som fikk barn i 2018³ var det 6,3 prosent av fedre med rett til foreldrepenger som ikke hadde noe uttak. Snittet for de som fikk barn i perioden 2014-2017 var 9,3 prosent (NOU 2017:6, s.149).

Om undersøkelsen

Denne artikkelen er basert på data fra Foreldrepengeundersøkelsen 2021 som ble gjennomført av Arbeids- og velferdsdirektoratet på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. Undersøkelsen ble gjennomført fra juni til august 2021 og ble sendt ut som en spørreundersøkelse på e-post til foreldre som fikk barn i desember 2019 eller mars 2020. Data fra NAVs registre ble koblet på i ettertid.

Likekjønnede par, par uten felles bosted eller der en av foreldrene var døde ble ekskludert fra undersøkelsen. Det ble sendt ut i alt 11 675 e-poster, og 4 909 personer besvarte undersøkelsen. Det gir en svarprosent på 42 prosent. Det var høyere svarprosent blant kvinner (50 %) enn blant menn (34 %).

Det er gjort en frafallsanalyse som viste at foreldre i de laveste og høyeste inntektskategoriene er underrepresentert i dataene. I tillegg er resultatene vektet etter kjønn, i og med at kvinner hadde en såpass mye høyere svarprosent enn menn. Frafallsanalysen viste ingen systematisk underrepresentasjon av alder eller dekningsgrad (Se Bakken 2022 for videre utdypning om representativitet og vekting).

De aller fleste benytter seg av fedrekvoten

96 prosent av fedrene sier at de har benyttet fedrekvoten. Det er litt høyere enn tall fra NAVs foreldrepengeregister. I gjennomsnitt viser registertall at det var om lag 10 prosent av fedrene som fikk barn i perioden 2010-2018 som ikke benyttet seg av fedrekvoten. Det vil si at fedre som benytter seg av fedrekvoten er noe overrepresentert i denne undersøkelsen. Dette har

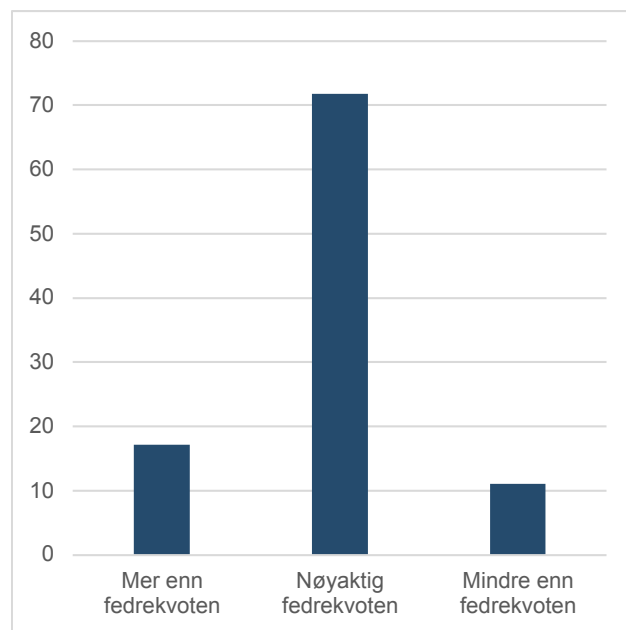
også vært tilfellet ved de andre undersøkelsene, og kan for eksempel skyldes at fedre som svarer på undersøkelsen er mer interessert i temaet, i motsetning til fedre som ikke benytter seg av fedrekvoten som har valgt å ikke svare.

Flertallet av fedre tar nøyaktig fedrekvotens lengde

72 prosent av fedrene tar nøyaktig fedrekvotens lengde.⁴ Det er omtrent på samme nivå som ved undersøkelsen i 2017 der 74 prosent tok ut nøyaktig fedrekvotens lengde. Det at andelen er såpass uforandret på tross av at fedrekvoten har blitt fem/ni uker lenger gir ytterligere støtte til at fedrekvotens lengde er førende for hvor mye av foreldrepengeperioden fedre velger å ta ut.

17 prosent tar mer enn fedrekvotens lengde, og 11 prosent mindre. Andelen som tar ut mer er lavere nå enn i 2017 (21 %) og andelen som tar mindre er vesentlig høyere nå enn da (11 % mot 2 %). Årsakene er trolig sammensatte. Som resultatene i denne artik-

Figur 2: Andel fedre etter hvor lang fedrekvote de har hatt. N=1867. Vektete resultater.

Kilde: NAV

³ I og med at man kan ta ut foreldrepermisjon fram til barnet er 3 år er de som fikk barn i 2018 de siste foreldrene som ikke har mulighet til å ta ut mer foreldrepermisjon og som vi dermed kan si noe om den fullstendige bruken til.

⁴ For de med 100 prosent dekningsgrad er nøyaktig lengde satt til å være et uttak på mellom 74-76 dager, mens for de med 80 prosent dekningsgrad er nøyaktig lengde satt til 94-96 dager.

kelen skal vise ønsker ikke mødre å være kortere hjemme, og dersom far skal ta mer enn fedrekvoten må han ta fra fellesperioden, noe som vil redusere lengden mor kan være hjemme med lønnet permisjon. I tillegg er det aktivitetskrav til mor dersom far skal benytte seg av fellesperioden (se faktaboks).

Det kan også tenkes at noen opplever at et lengre fravær fra jobb er økonomisk ugunstig. NAV dekker foreldrepenger opp til 6 G, og det er opp til arbeidsgiver om de vil dekke lønn som eventuelt ligger over dette. 33 prosent av fedrene og 23 prosent av mødrene oppgir at de kun får maksimale foreldrepenger. Blant fedre som får full lønn er det 18,5 prosent som tar ut mer enn fedrekvoten, mens blant fedre som kun får maksimale foreldrepenger er andelen 14,5 prosent.

Ingen forskjeller i bruk av fedrekvoten mellom fedre med ulik dekningsgrad

På tross av at den ene gruppen fedre har fire uker lenger fedrekvote enn den andre, er det svært små forskjeller mellom fedre med 100 og 80 prosent dekningsgrad i hvor mye av fedrekvoten de bruker. Det kunne tenke seg at fedre med 19 ukers fedrekvote i mindre grad enn de med 15 uker tok ut mer enn kvoten. Både fordi de har lavere lønnskompensasjon, noe som gjør at de vil tape mer på å være lenger hjemme, men også fordi de allerede har langt fravær fra arbeid. På den andre siden er også fellesperioden (og mødrekvoten) lenger for denne gruppen slik at det er flere uker å fordele på for foreldrene. Det er imidlertid ingen forskjell i andelen som tar ut mer enn kvoten mellom disse, i begge grupper er andelen 17 prosent. Det er også like mange mødre som svarer at de kunne vært hjemme lenger i de to gruppene (74 % mot 76 %).

Gjennomsnittlig uttak i dager for de med 100 prosent dekningsgrad var 77,9 dager, mens de med 80 prosent dekningsgrad hadde et gjennomsnittlig uttak på 97,8 dager, så begge grupper har et uttak som ligger nesten tre dager over kvotens lengde på henholdsvis 75 og 95 dager.

Kjennetegn ved fedre som tar ut mer, mindre eller akkurat fedrekvoten

Det er ulike grupper fedre som tar ut mer, mindre eller nøyaktig fedrekvoten. Særlig stor betydning for om

de tar ut mer har utdanningsnivå og om de jobber i offentlig eller privat sektor. Hvilket fylke de bor i, og om man bor i sentrale eller mindre sentrale strøk har også betydning.

Fedre med høyere utdanning tar i mye større grad enn de med lavere utdanning mer enn fedrekvotens lengde (figur 3). Særlig tar fedre med lang høy utdanning ut mer enn fedrekvoten (22 %), men også de med kort høy utdanning tar ut mer enn gjennomsnittet (19 % mot 17 %). Blant de med henholdsvis videregående skole og grunnskole som høyeste fullførte utdanning tar 11 og 13 prosent mer enn fedrekvotens lengde. Utdanning har også tidligere vist seg å påvirke fedrekvotetuttak ved at fedre med høy utdanning tar ut mer og fedre med lav utdanning tar ut mindre (Kitterød mfl. 2017, Schou 2019).

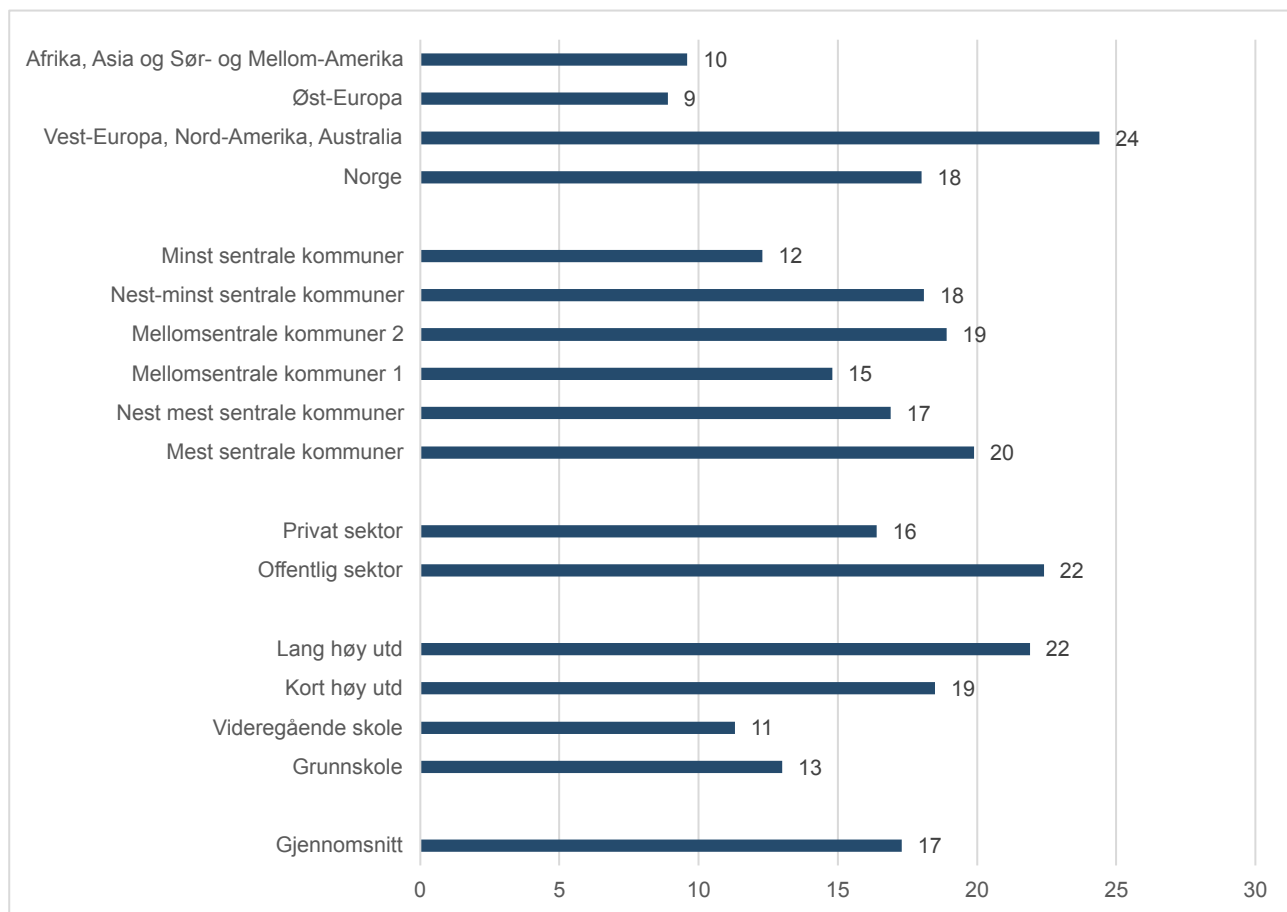
Fedre i offentlig sektor tar oftere ut mer eller nøyaktig fedrekvotens lengde enn fedre i privat sektor. Dette var også tilfellet ved de tidligere foreldrepengeundersøkelsene (Grambo og Myklebø 2008, Schou 2019). 22 prosent av fedrene som jobber i offentlig sektor tar ut mer enn fedrekvoten, mens kun 7 prosent tar ut mindre. Fedre som bor i Oslo eller Viken tar i stor grad ut mer enn fedrekvotens lengde (21 %), mens fedre i Agder og Nordland er de som i størst grad tar ut mindre (17 %). Dette ser vi også gjenspeile seg i variabelen om sentralitet, der fedre i mindre sentrale områder oftere tar ut mindre enn fedrekvotens lengde.

Blant fedre som var født i Vest-Europa, Nord-Amerika eller Australia tok 24 prosent ut mer enn fedrekvotens lengde, mens fedre som var født i Øst-Europa oftere enn gjennomsnittet tok ut mindre enn fedrekvotens lengde (19 % mot 11 %). 80 prosent av utvalget er født i Norge, så det må tas i betraktning når vi ser at det blir store utslag i disse gruppene.

De som tar mindre enn fedrekvotens lengde ligger ofte tett på kvoten

Når vi ser på hvor mange dager de som tar ut mindre enn fedrekvotens lengde tar ut, tar over 80 prosent mer enn halvparten av kvoten. Dette gjelder fedre med begge dekningsgrader. Halvparten av fedrene med 100 prosent dekningsgrad tar mellom 75 og 99 prosent av kvoten, med en overvekt av fedre på nøy-

Figur 3: Andel fedre som tok ut mer enn fedrekvotens lengde. Utvalgte grupper med høye uttak. Prosent

Kilde: NAV

aktig 60 dager/12 uker (7,2 %). For fedre med 80 prosent dekningsgrad er andelen høyere, 58 prosent tar ut mellom 75 og 99 prosent av kvoten. For denne gruppen er det flest fedre som tar ut 85 dager/17 uker eller 92 dager/18,4 uker (9,6 % i hver av gruppene).

Hvorfor ble ikke hele fedrekvoten benyttet?

Det er flere årsaker til at fedre ikke tar ut hele kvoten. Det kan være økonomiske årsaker eller andre årsaker knyttet til arbeidsplassen. For eksempel dekker NAV kun foreldrepenger opp til 6 G (fra 1. mai 2021 tilsvarende det 638 394 kroner), og det er opp til arbeidsgiver om de vil dekke det som eventuelt ligger over dette. En tredjedel av fedrene svarer at de kun får maksimale foreldrepenger, mens 58 prosent svarer at de får full lønn. Til sammenligning får 69 prosent av mødrene full lønn og 23 prosent kun maksimale foreldrepenger. Dersom den gruppen som ikke får dekket lønn

over 6 G har lønn som ligger veldig mye over 6 G, vil et langvarig fravær fra jobb få økonomiske konsekvenser. 35 prosent av fedre som sier at de ikke benyttet noe av fedrekvoten oppgir at dette var årsaken.

En annen viktig årsak til at ikke hele fedrekvoten tas ut, kan være foreldrepengeperioden. Fram til og med 30. september 2021 var det ikke fri utsettelse av foreldrepengeperioden, og fedre som søkte om utsettelse av sin periode etter at mors uttak var ferdig, mistet sine opptjente dager. Disse fanger vi i liten grad opp i vår undersøkelse. I tillegg kan det også være en del fedre som tar ut sin permisjon over tid og av ulike årsaker ikke rekker å ta ut alt før det har gått tre år.

Fedre som ikke benytter noe av fedrekvoten er som nevnt underrepresentert i vår undersøkelse. Fire prosent av både mødrene og fedrene oppgir at far ikke

benyttet fedrekvoten. Det blir derfor vanskelig å si noe konkret om kjennetegn ved denne gruppen, men det er litt flere med lav inntekt og lav utdanning.

Den vanligste grunnen til at far ikke benyttet seg av fedrekvoten var at det ble for vanskelig å være borte fra jobb. 40 prosent oppgir dette som grunn. 35 prosent sa at de tapte for mye økonomisk, mens 20 prosent sier at far var syk eller skadet. 9 prosent av de som svarte, oppga både at det ble for vanskelig å være borte fra jobb og at de tapte for mye økonomisk. Det er imidlertid svært få (180 personer) som har svart på dette spørsmålet.

De aller fleste er positive til fedrekvoten, men det er uenighet om lengden

De aller fleste er positive til at det finnes en fedrekvote. 86 prosent av mødrene og 92 prosent av fedrene svarer positivt når de får spørsmål om de synes det burde være en fedrekvote. Andelen positive er enda høyere nå sammenlignet med undersøkelsen i 2017, der 83 prosent av mødrene og 89 prosent av fedrene var positive. Det er imidlertid veldig store variasjoner i hvor lang de mener kvoten burde være.

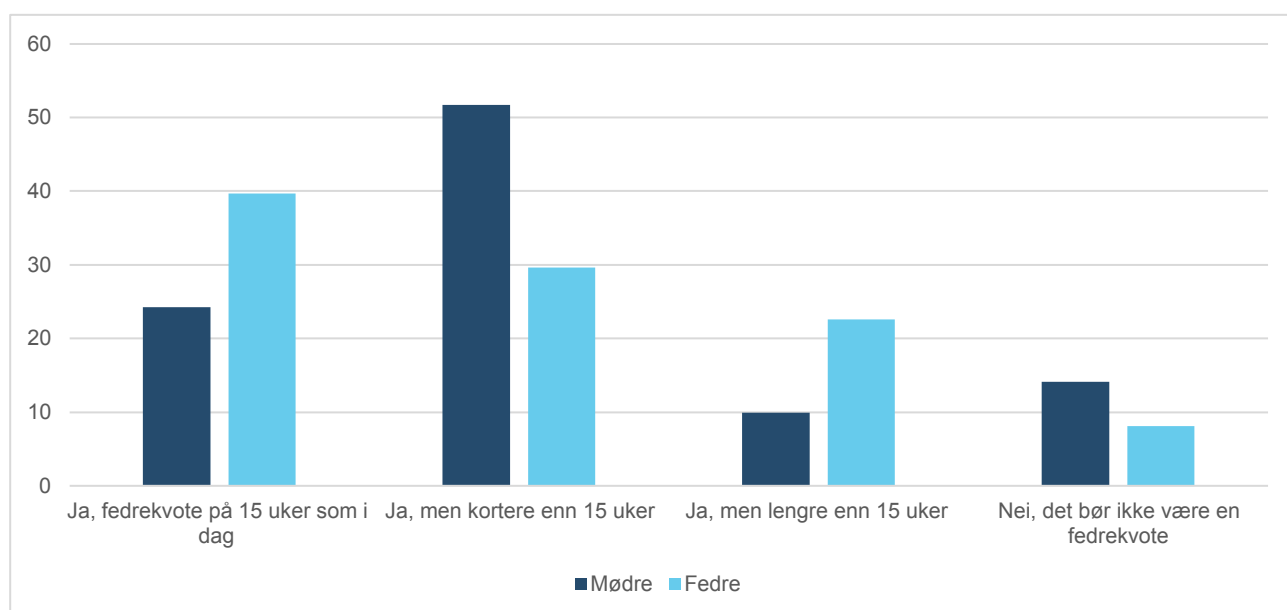
Halvparten av mødrene ønsker en kortere fedrekvote, mens fedrene er tilfredse med dagens lengde

Selv om 86 prosent av mødrene er positive til at det finnes en fedrekvote, er det kun 35 prosent som mener den burde være på 15 uker som i dag eller lengre. Halvparten av mødrene svarer at fedrekvoten burde være kortere enn i dag.

Fedre er i mye større grad fornøyd med dagens lengde. 40 prosent mener fedrekvoten fortsatt burde være på 15 uker som i dag, 23 prosent mener den burde være lenger, mens 30 prosent mener den burde være kortere. Til sammen mener altså 63 prosent av fedrene at fedrekvoten burde være på 15 uker eller lenger.

Det at mødres syn på fedrekvoten skiller seg såpass fra fedres henger nok i stor grad sammen med at fedrekvoten aldri har vært lenger enn i dag. Tidligere undersøkelser har vist at mor som regel tar hele felleperioden i tillegg til sin del, og at fellesperioden blir sett på som «mors permisjon» (Østbakken m.fl 2017). Dette ser vi også nå (Bakken 2022), og det er god grunn til å anta at når fellesperioden ble kortere så opplever mor «sin» del som redusert. I tillegg til at mødrene i gjennomsnitt ønsker en kortere fedrekvote

Figur 4: «Synes du det burde være en fedrekvote på 15 uker for de med 100 % kompensasjon som i dag?»
N=4597, vektete resultater

Kilde: NAV

enn i dag, skal vi senere i artikkelen se at de også i svært stor grad ønsker å være hjemme lenger enn det de er nå.

Fedrekvotens lengde har som nevnt vært gjenstand for debatt helt siden innføringen, og har gjerne blusset opp igjen etter at lengden har blitt endret. Debatten har blant annet dreid seg om valgfrihet og likestilling (se Ellingsæter 2020 for en analyse av debatten). I det offentlige ordskiftet har det av enkelte blitt tatt til orde for at en forkorting av fellesperioden, som vanligvis betyr at mor må raskere tilbake til jobb, gir utfordringer med å fortsette med amming etter at mor er ferdig med sin lønnede permisjon.⁵ Andre har tatt til orde for at fedrekvoten er viktig⁶, blant annet av hensyn til likestilling. Denne debatten har vedvart helt siden innføringen av fedrekvoten og i den siste tiden har flere instanser trukket sin støtte til dagens ordning med tredeling. Blant dem Norsk sykepleieforbund og Psykologforeningen⁷.

De fleste par er uenige i hvor lang de synes fedrekvoten burde være

I undersøkelsen var det i alt 1081 par der både mor og far har svart. 54 prosent av disse er ikke enige hvor lang fedrekvoten burde være. Det mest vanlige var at både mor og far synes fedrekvoten burde være kortere enn i dag (23 %), etterfulgt av at mor vil ha kortere enn i dag og far vil ha som i dag (15 %), og at begge vil ha den sånn som i dag (14 %).

Tabell 2: Andel par fordelt på hvor lang de synes fedrekvoten burde være. N=1014

Far	Mor				Total
	Ja, som i dag	Ja, men kortere	Ja, men lenger	Nei, ikke fedrekvote	
Ja, som i dag	14	15	4	3	37
Ja, men kortere	3,5	23	2	4	32
Ja, men lenger	7,5	7	4	1	21
Nei, ikke fedrekvote	1	5	1	4	10
Total	26	51	11	13	

Kilde: NAV

Fedre vil i snitt ha lenger fedrekvote enn mødre

Foreldrene kunne oppgi nøyaktig hvor mange uker de mente både fedrekvoten og mødrekvoten burde være. De kunne oppgi en total lengde på mødre- og fedrekvoten som ble enten mindre eller mer enn 49 uker til sammen.

I gjennomsnitt oppgir fedre at de vil ha en fedrekvote på 14,9 uker, mens mødre vil ha 11,2 uker. Fedre vil altså ha en fedrekvote som er nesten fire uker lenger enn det mødre vil, og som er omtrent nøyaktig så lang som dagens lengde.

Dersom vi ser på svarene til de der både mor og far har svart på undersøkelsen er differansen lavere. Blant disse oppgir fedrene en ønsket fedrekvote på 14 uker og mødre på 11,1 uker. Det gir en differanse på litt i underkant av tre uker.

Mødre vil ha en fedrekvote på 10 uker, fedre foretrekker 15 uker

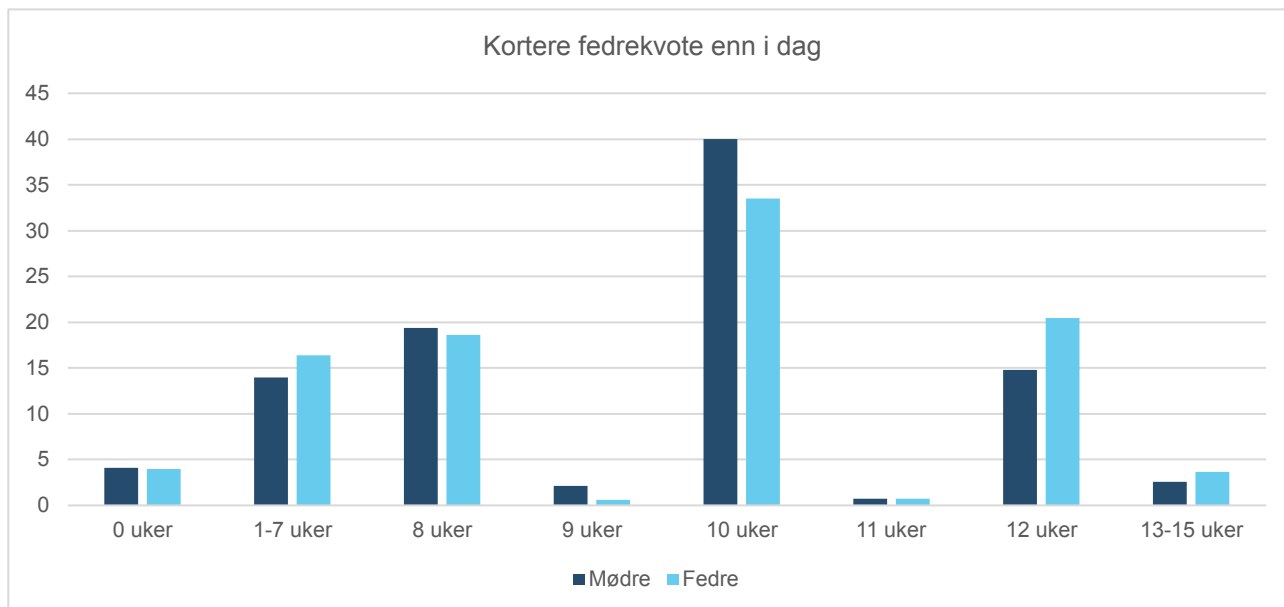
40 prosent av mødre og 33,5 prosent av fedre som mener fedrekvoten burde være kortere enn i dag, synes den burde være på 10 uker (figur 5). Rett under 20 prosent av både mødre og fedre mener at fedrekvoten burde være 8 uker, mens 15 prosent av mødre og 20 prosent av fedre mener den burde være 12 uker.

⁵ Se blant annet: «Tredelt foreldrepermisjon skaper fortsatt bråk, nå ønsker flere partier en endring» (NRK.no, 14.4.2021), «Uenighet om foreldrepermisjon: Vil fjerne tredeling» (VG, 9.4.2022).

⁶ Se blant annet: «Kan pappapermisjon være det vi kvinner trenger?» (NRK, 11.4.2022).

⁷ «NSF støtter ikke lenger dagens tredelte foreldrepermisjon» (Sykepleien, 6.11.2019), «Nå blusser diskusjonen om tredelt foreldrepermisjon opp igjen», (NRK.no, 25.3.2022).

Figur 5: Ønsket lengde på fedrekvoten blant de som synes fedrekvoten burde være kortere enn i dag, fordelt på mødre og fedre. N=1988

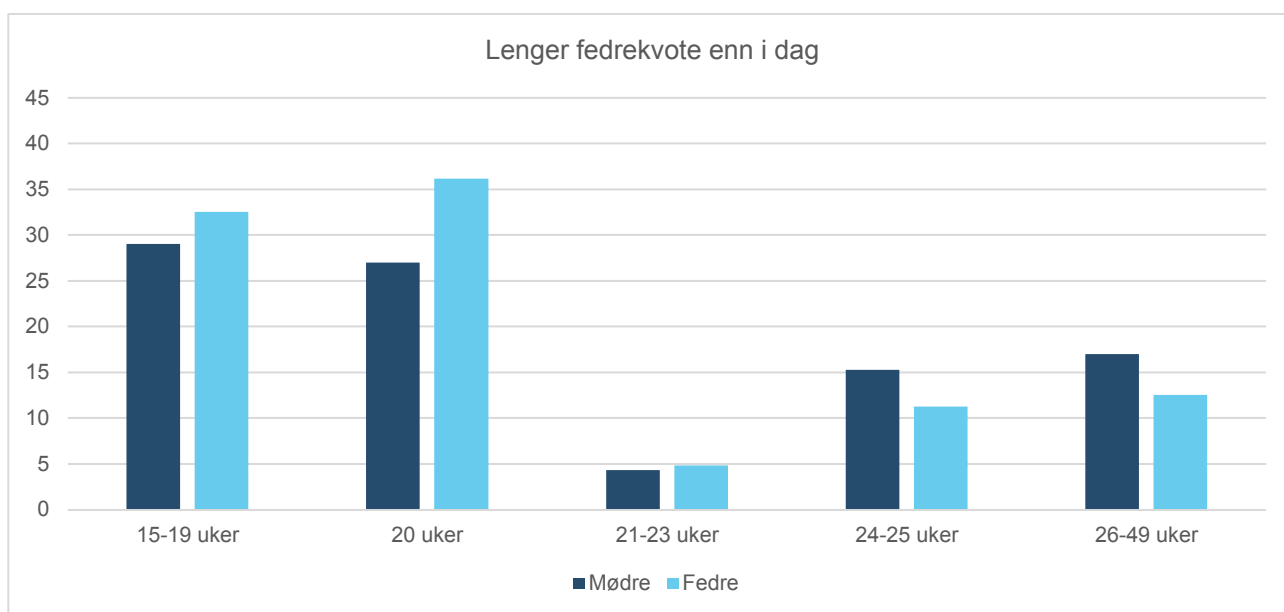

Kilde: NAV

Blant de som mener fedrekvoten burde være lenger enn i dag er det større spredning i hvor mange uker de synes fedrekvoten burde være (figur 6). 36 prosent av fedrene og 27 prosent av mødrene vil ha en fedrekvote

på 20 uker, mens om lag 10 prosent av både mødrene og fedrene mener fedrekvoten burde være på 49 uker. 11 prosent av mødrene vil ha 15 uker, selv om de har svart at fedrekvoten burde være lenger enn i dag.

Figur 6: Ønsket lengde på fedrekvoten blant de som synes fedrekvoten burde være lenger enn i dag, fordelt på mødre og fedre. N=677

Kilde: NAV

Foreldre med lik holdning til fedrekvoten svarer likt i antall uker de ønsker fedrekvoten skal være

Foreldrene er mer enige dersom vi fordeler ønsket lengde på fedrekvoten på deres generelle holdning til fedrekvoten. Blant de som har svart at fedrekvoten burde være kortere enn i dag, vil mødre i gjennomsnitt ha en fedrekvote på 9,4 uker mens fedre vil ha 9,2 uker. Blant foreldre som mener at fedrekvoten burde være lenger enn i dag vil både mødre og fedrene i gjennomsnitt ha en fedrekvote på 22,4 uker.

Fedre som har svart at fedrekvoten burde være sånn som i dag, har i gjennomsnitt oppgitt at de synes fedrekvoten burde være på 17 uker når de kunne oppgi nøyaktig lengde. Det er altså ikke helt samsvar mellom hva fedre svarer på disse to spørsmålene.

Tabell 3: Gjennomsnittlig antall uker mødre og fedre synes fedrekvoten burde være, fordelt på deres holdning til fedrekvoten.

Synes du det burde være en fedrekvote på 15 uker sånn som i dag?	Mødre	Fedre
Ja, 15 uker sånn som i dag	15,5	17,1
Ja, men kortere enn i dag	9,4	9,2
Ja, men lenger enn i dag	22,4	22,4
Nei	2,4	3,7
Gjennomsnitt	11,2	14,9

Kilde: NAV

Mødre vil i snitt ha lenger mødrekvote enn fedre

I gjennomsnitt vil mødre ha en mødrekvote på 33 uker, mens fedre vil ha 29,6 uker. Det er flest blant både mødre og fedre som mener at mødrekvoten burde være på 49 uker, noe som tilsvarer hele foreldrepengeperioden. 26 prosent av alle mødre og 15 prosent av fedrene svarer dette. Det at såpass mange har svart dette kan tolkes til at disse foreldrene ikke ønsker kvoter, men at de vil bestemme fordelingen selv. Det støttes når vi ser at bare 11 prosent av fedrene og 25 prosent av mødre som mener mødrekvoten burde være på 49 uker, ikke ønsker en fedrekvote. En annen forklaring på at så mange har svart 49 uker kan være at de ønsker en lenger foreldrepermisjon enn i dag, siden en del av disse har oppgitt en total lengde på mødre- og fedrekvoten som er lenger enn 49 uker.

Når vi legger sammen ønsket lengde på både mødre- og fedrekvoten er det flest mødre som har svart 39 uker mødrekvote og 10 uker fedrekvote (7,2 %) og 49 uker mødrekvote og 0 uker fedrekvote (6,9 %). Blant fedre var de to vanligste kombinasjonene 18 uker mødrekvote og 15 uker fedrekvote (6,3 %) og dagens ordning med 15 uker til hver av foreldrene (6,2 %).

3 av 4 mødre skulle ønske de kunne være hjemme lenger

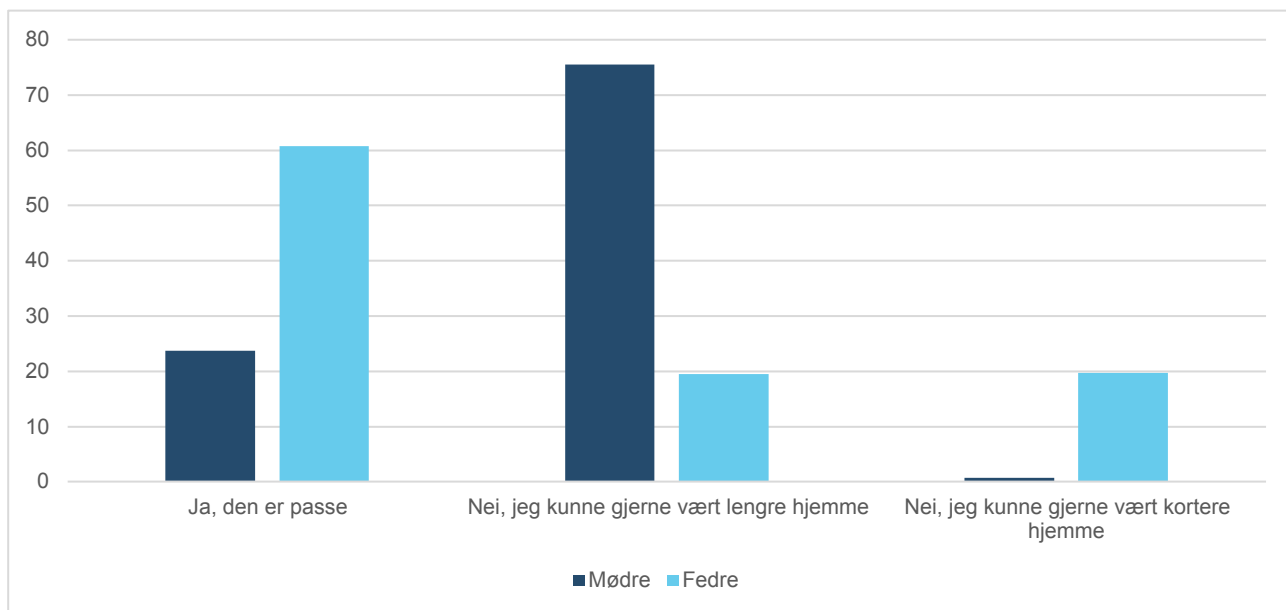
Kun 24 prosent av mødre er fornøyd med fordelingen av foreldrepengeperioden. 75 prosent av mødre sier at de gjerne kunne vært hjemme lenger, mens under én prosent sier de kunne vært kortere hjemme. Mødre med 80 prosent dekningsgrad er noe mer fornøyd enn de med 100 prosent, 25 mot 23 prosent. Forskjellen er allikevel ikke så stor som man kanskje skulle forvente, med tanke på at den ene gruppen mødre har ti uker lenger lønnet permisjon enn den andre.

Fedre derimot, er langt oftere tilfreds med fordelingen. 61 prosent er fornøyd med hvordan foreldrepengeperioden er fordelt. Det er omtrent like mange fedre, rett i underkant av 20 prosent, som har svart at de gjerne kunne vært hjemme litt lenger som litt kortere. Andelen fornøyd fedre er litt høyere blant fedre med 80 prosent dekningsgrad (64 % fornøyd) enn blant fedre med 100 prosent dekningsgrad (60 % fornøyd). Det er litt flere fedre med 100 prosent dekningsgrad som sier de kunne vært hjemme litt lenger eller som kunne vært hjemme litt kortere, men forskjellen mellom disse to gruppene er veldig liten på tross av ulik lengde.

Det at mødre i mindre grad er fornøyd med fordelingen av foreldrepengeperioden henger i stor grad sammen med at de synes fedrekvoten nå er for lang, og fellesperioden for kort. Det er som regel mor som tar ut fellesperioden i tillegg til sin del, og når fellesperioden blir redusert er det nesten utelukkende mødre som får kortere lønnet permisjon.

Innføringen av mødrekvoten hadde få eller ingen praktiske konsekvenser, da de aller fleste mødre allerede tok ut det som da tilsvarte mødrekvoten, i tillegg

Figur 7. «Er du fornøyd med fordelingen av foreldrepengeperioden?» fordelt på kjønn. N=4441.

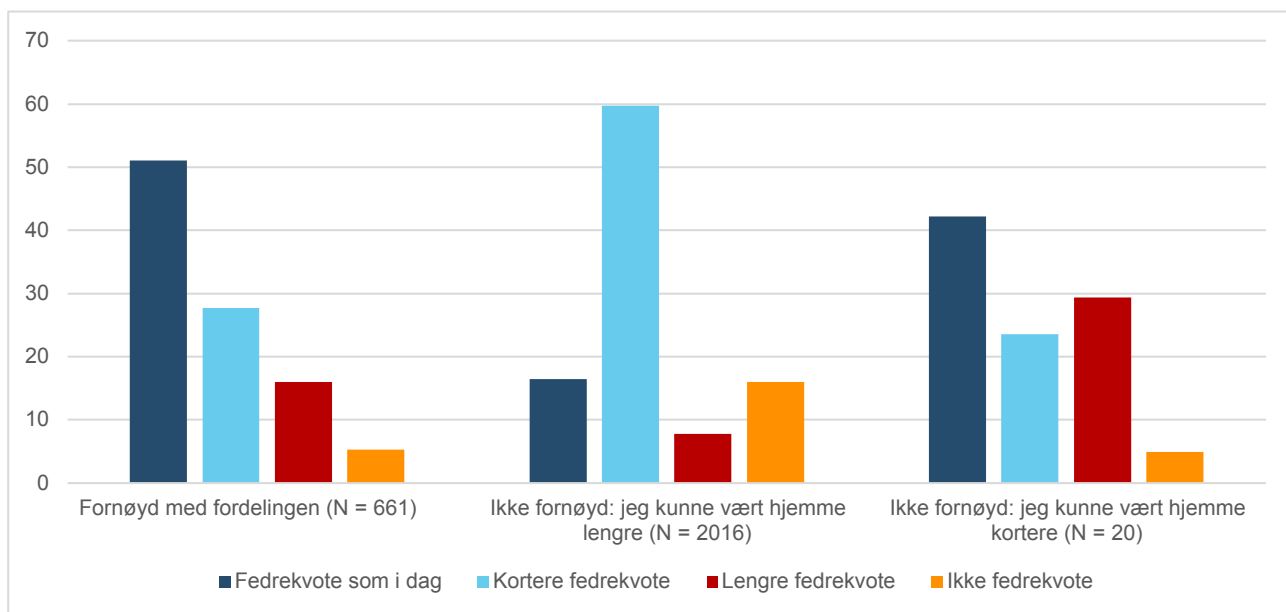

Kilde: NAV

til hele fellesperioden. Innføringen var likevel viktig ved at den likestilte mødres og fedres rettigheter, og den signaliserte også at fellesdelen var nettopp felles (Prop. 64 L (2011-2012)).

Blant mødre som skulle ønske de kunne vært hjemme lenger er det en betydelig høyere andel som synes fedrekvoten burde være kortere enn i dag. 60 prosent av mødre som ville vært hjemme lenger synes fedre-

Figur 8. «Synes du det burde være en fedrekvote på 15 uker sånn som i dag?» fordelt på spørsmålet «Er du fornøyd med fordelingen av foreldrepengene?». Mødre. N=2663

Kilde: NAV

kvoten er for lang, og 16 prosent synes ikke det burde vært en fedrekvote i det hele tatt. Dette gir ytterligere støtte til at det er forlengingen av fedrekvoten, eventuelt forkorting av fellesperioden, som har ført til at mødrene ikke er fornøyd med fordelingen av foreldrepengeperioden. Blant mødre som synes fordelingen var passe synes over halvparten av fedrekvoten burde være på 15 uker sånn som i dag.

Det kan også tenkes at en kortere fellesperiode er en medvirkende årsak til at flere mødre enn før tar ut ulønnet permisjon. Nesten halvparten av mødrene tok ut ulønnet permisjon i forlengelsen av foreldrepengeperioden, og andelen er betydelig høyere nå enn ved de tidligere undersøkelsene. I 2017 var andelen 30 prosent og i 2008 18 prosent. Samtidig er det viktig å huske på at å ta ut foreldrepenge med 80 prosent lønnskompensasjon er det samme som å ta ut 20 prosent ulønnet permisjon fordelt utover i 59 uker. Andelen som har 80 prosent dekningsgrad har falt drastisk fra 2008 og fram til nå. I 2021 var det 79 prosent som valgte full lønnskompensasjon, i 2017 var det 70 prosent og i 2008 var det 30 prosent (NAV 2018, NAV 2022).

Det er ikke bare mødre som ikke var fornøyd med fordelingen som tar ut ulønnet permisjon. Det er også mødre som synes fordelingen var passe og som kunne vært kortere hjemme som tok ut ulønnet permisjon. Det indikerer at en del ulønnet permisjon ikke er en direkte respons på at mor ikke har mulighet til å være hjemme like lenge som før, men at familier føler de har handlingsrom til å gjøre individuelle tilpasninger ved å ta ut ulønnet permisjon i tillegg til den lønnete permisjonen.

Oppsummering og diskusjon

Resultatene fra Foreldrepengeundersøkelsen 2021 viser at fedrekvoten fremdeles har sterk støtte fra familiene, og at de aller fleste fedre tar ut kvoten. Allikevel er det en betydelig forskjell mellom mødre og fedre i hvor fornøyd de er med fordelingen av ukene. Det er flere mødre enn fedre som ikke er fornøyd, og det er rimelig å anta at dette henger sammen med forlengingen av kvotene og forkorting av fellesperioden. 76 prosent av mødrene oppgir at de skulle ønske

de kunne vært hjemme lenger, og 24 prosent er fornøyd med fordelingen av ukene. Blant fedre er det 61 prosent som er fornøyd med fordelingen. Det er også forskjell i hvor lang mødre og fedre synes fedrekvoten burde være. Halvparten av mødrene svarer at de synes fedrekvoten burde være kortere og i gjennomsnitt ønsker mødre fire uker kortere fedrekvote enn det fedre ønsker, 11 mot 15 uker.

Da foreldrepengeperioden ble tredelt i 2018 ble det lagt vekt på at dette var «et stort skritt mot reell likebehandling av mødre og fedre i foreldrepengeordningen» (Barne- og likestillingsdepartementet 2018). Fedre og mødre skal sees på som likeverdige omsorgspersoner og ha de samme mulighetene til å kombinere arbeid og familie i småbarnsfasen (NOU 2017:6, kap. 14). Som Foreldrepengeundersøkelsen 2021 viser, synes de fleste foreldre denne ordningen er bra og fedre benytter seg i stor grad av de ukene de har fått. Samtidig har et flertall av mødrene svart at de ikke er fornøyd med fordelingen, og at de skulle ønske de kunne vært hjemme lenger enn det de var. Selv om mødrekvoten er på like mange uker som fedrekvoten, kom disse ukene fra fellesperioden, som for veldig mange blir benyttet av mor. For noen mødre kan derfor opplevelsen være at de ikke har mulighet til å være hjemme med lønnet permisjon så lenge som de skulle ønske.

Dette kan være en medvirkende årsak til den økte andelen mødre med ulønnet permisjon, men vi ser at også mødre som er fornøyd med fordelingen, og synes fedrekvotens lengde er passelig, tar ut ulønnet permisjon. Det er altså mange flere grunner til at mødre tar ut ulønnet permisjon, enn at det er en respons på tredelingen. Et viktig poeng er at 80 prosent lønnskompensasjon også er en form for ulønnet permisjon, og andelen med denne dekningsgraden har blitt betydelig redusert de siste årene. Fra 70 prosent i 2008 til 21 prosent i 2021 (NAV 2018, NAV 2022).

De fleste fedre benytter fedrekvoten, og 72 prosent av fedrene tok ut nøyaktig fedrekvotens lengde. Det er litt færre enn i 2017 der 74 prosent tok ut nøyaktig lengde. At denne andelen holder seg såpass stabil selv om fedrekvotens lengde endres, forteller oss at fedre stort sett følger regelverket og at de tar ut sin kvote.

Dette har vært mønsteret helt siden innføringen av fedrekvoten, og årsaken er trolig sammensatt. En av grunnene er at familien som hovedregel mister de ukene en av foreldrene eventuelt ikke tar ut fra sin kvote. Dette gir familier et sterkt økonomisk insentiv til å ta ut hele kvoten, i tillegg til at familiene vil få et omsorgsgap dersom ikke alle de øremerkede ukene benyttes.

Andelen som tok ut mer enn fedrekvoten er nesten halvert sammenlignet med 2017. Når kvoten er lang er det tradisjonelt færre fedre som tar ut mer enn fedrekvoten. Dette kan ha flere grunner – det kan være at kvotens lengde oppleves som tilstrekkelig, at mødre ønsker å være mer hjemme, og noen fedre kan oppleve det som vanskelig både økonomisk og praktisk å ta ut mer enn kvoten. Det kan også handle om holdninger og forventninger fra samfunnet for øvrig.

Det økonomiske aspektet kan handle om at NAV bare dekker foreldrepenge opp til 6 G, og at det er opp til arbeidsgiver om de vil dekke det som eventuelt ligger over dette, mens det praktiske handler om forventninger ved arbeidsplassen om lengde på fravær og hvordan paret kommer frem til fordelingen av fellesperioden. Som undersøkelsen viser mener over halvparten av mødrene at dagens fedrekvote er for lang, og disse mødrene ønsker neppe at fedre skal ta ut deler av fellesperioden. Nå som fedrekvotens lengde er avhengig av hvilken dekningsgrad foreldrene velger, kan det tenkes at det også har gjort at andelen som tar ut mer enn kvoten har blitt redusert, fordi fedre med 80 prosent dekningsgrad har ni uker lenger fedrekvote enn de hadde før. De praktiske og økonomiske konsekvensene ved å være borte fra arbeid vil også gjelde for mødre. Mødrekvote og kvinners relativt lengre fravær fra arbeidslivet i forbindelse med foreldrepermisjon har imidlertid vært vanlig praksis over lang tid og i mindre grad gjenstand for debatt i det offentlige ordskiftet.

Det er liten forskjell mellom foreldre med 80 og 100 prosent dekningsgrad i hvor fornøyd de er med ordningen som helhet, og hvor lang de mener fedrekvoten burde være. Dette er litt overraskende, da det kunne tenkes at ulik lengde på kvotene ville påvirke hvor fornøyd mødre og fedre var med fordelingen.

Det er noe flere mødre med 80 prosent dekningsgrad som sier de synes fordelingen er passe, og færre som ikke synes det burde være noe fedrekvote, men det er kun marginale forskjeller.

Referanser

Andresen, Martin Eckhoff og Nix, Emily (2019): *What causes the child penalty? Evidence from same sex couples and policy reforms, Discussion Papers, No. 902*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Arntsen, Lone, Ivar Lima og Loyd Rudlende (2019). «Hvem mottar kontantstøtte og hvordan bruker de den?» *Arbeid og velferd*, nr.3/2019.

Bakken, Frøydis M. (2022). «Ulønnet og lønnet foreldrepermisjon – mødre og fedres bruk og vurderinger». *Arbeid og velferd*, nr.1/2022.

Barne- og likestillingsdepartementet (2018). *Foreslår historisk likestilt foreldrepengeordning*. (Hentet 24.5.2022)

Bryghaug, Rigmor og Loyd Rudlende (2017). «Familiens bruk av foreldrepenge etter fødsel». *NAV-notat*. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Bringedal, Kristin Horn og Trude Lappegård (2012). *Likere deling av foreldrepermisjonen. Samfunnsspeilet, 2012/1*.

Cools, Sara, Jon H. Fiva og Lars J. Kirkebøen (2015) «Causal Effects of Paternity Leave on Children and Parents». *Discussion Papers, no. 657*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Ellingsæter, Anne Lise (2020). «Fedrekvotepolitikens dynamikk». *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 2020 (4), s. 323-342.

Fougner, Elisabeth (2012). «Fedre tar ut hele fedrekvoten – også etter at den ble utvidet til ti uker». *Arbeid og velferd*, nr.2/2012.

- Grambo, Anne-Cathrine og Sigrid Myklebø (2009). «Moderne familier – tradisjonelle valg, en studie av mors og fars uttak av foreldrepermisjon». NAV-rapport nr. 2-2009. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Halrynjo, Sigtona og Ragni Hege Kitterød (2016). «Fedrekvoten – norm for fedres permisjonsbruk i Norge og Norden». Rapport 2016:06. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Kitterød, Ragni Hege, Sigtona Halrynjo, Kjersti Misje Østbakken (2017). «Pappaperm? Fedre som ikke tar fedrekvote – hvor mange, hvem og hvorfor?» Rapport 2017:2. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- NAV (2018). *Arkiv - Foreldrepenger, engangsstønad og svangerskapspenger. Desember 2017*. (Hentet 1.6.2022)
- NAV (2022). *Foreldrepenger, engangsstønad og svangerskapspenger*. (Hentet 1.6.2022)
- NOU 1991:3 (1991). *Mannsrolleutvalgets sluttrapport*. Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2012:15 (2012). *Politikk for likestilling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2017:6 (2017). *Offentlig støtte til barnefamilie*. Barne- og likestillingsdepartementet.
- NRK (2021). *Siri skulle tilbake på jobb da babyen var sju måneder. Det var bare ett problem*. (Hentet 24.5.2022)
- NRK (2022). *Nå blusser diskusjonen om tredelt foreldrepermisjon opp igjen*. (Hentet: 24.5.2022)
- Schou, Line (2019). «Fornuft og følelser – En studie av mors og fars uttak av foreldrepenger». NAV-rapport 2:2019. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Statistisk sentralbyrå (2021). *Barnehagestatistikk*. (Hentet 23.3.2022)
- Stabell, Camilla (2017). *Barnehagedekning før og nå*. Statistisk sentralbyrå. (Hentet 23.3.2022)
- St.meld. nr.70 (1991-92). *Likestillingspolitikk for 1990-åra*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- St.meld. nr.4 (1988-89). *Langtidsprogrammet 1990-1993*. Oslo: Finans- og tolldepartementet.
- Sykepleien.no (2019). *NSF støtter ikke lenger dagens tredelte foreldrepermisjon*. (Hentet 24.5.2022).
- VG (2022). *Uenighet om foreldrepermisjon: Vil fjerne tredeling*. (Hentet 24.5.2022)
- Østbakken, Kjersti Misje, Sigtona Halrynjo og Ragni Hege Kitterød (2018). *Foreldrepermisjon og likestilling. Foreldrepengeordningens betydning for likestilling i arbeidslivet og hjemme*. Rapport 2018:15. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

